Le fond

entre tomber, survivre et changer

The bottom: between falling, surviving and changing

Dno: mezi pádem, přežitím a změnou

Gilles ROZSYPAL

Directeur · CSAPA résidentiel · CEID, France

Director, residential addiction treatment centre · Ředitel rezidenčního adiktologického zařízení

FR *EN* CZ

Le fond

The bottom · Dno

Nos patients arrivent souvent après une crise

They often arrive after a crisis
Často přicházejí po krizi

Travail
Job
Práce

Logement
Housing
Bydlení

Relations
Relationships
Vztahy

Santé
Health
Zdraví

Place sociale
Social standing
Postavení

Prise sur sa vie
Grip on life
Vláda nad životem

Et si le fond concernait aussi…

What if the bottom also concerned…
Co když se dno týká i…

les personnes
people · lidí

les institutions
institutions · institucí

les politiques publiques
public policies · veřejných politik

Tomber : perdre prise

Falling: losing one's grip · Pád: ztráta opory

Le fond, c'est aussi le regard que nous portons sur la personne

The bottom is also the way we look at the person

Dno je také to, jak se na člověka díváme

« toxicomane »
junkie
feťák

« malade »
sick
nemocný

« marginal »
outcast
vyděděnec

« délinquant »
offender
delikvent

« problème »
problem
problém

« coût »
cost
náklad

Vulnérable ≠ sans capacité d'agir

Vulnerable ≠ without the capacity to act

Zranitelný ≠ bez schopnosti jednat

Une personne ≠ son problème

A person ≠ their problem · Člověk ≠ jeho problém

Le problème
The problem
Problém

Dépendance
Dependence · Závislost

Risque
Risk · Riziko

Maladie
Illness · Nemoc

Comportement
Behaviour · Chování

Danger
Danger · Nebezpečí

≠

La personne
The person
Člověk

Une histoire
A history · Příběh

Des ressources
Resources · Zdroje

Des relations
Relationships · Vztahy

Des compétences
Skills · Dovednosti

Des droits
Rights · Práva

Des choix
Choices · Volby

Le paradoxe
The paradox
Paradox

faire pour
doing for
dělat pro

faire à la place de
doing instead of
dělat místo

Survivre

Surviving · Přežít

À quoi cette consommation a-t-elle servi ?

What has this use been for?

K čemu tohle užívání sloužilo?

À tenir
to hold on
vydržet

À dormir
to sleep
spát

À supporter la violence
to endure violence
snést násilí

À supporter la solitude
to endure loneliness
snést samotu

À appartenir
to belong
někam patřit

À ne plus penser
to stop thinking
přestat myslet

À ressentir
to feel
cítit

À ne plus rien ressentir
to feel nothing
necítit nic

À survivre
to survive
přežít

Centzon Totochtin

400 lapins, divinités aztèques de l'ivresse

400 “fonctions” positives ou negatives de l’usage

400 rabbits, Aztec gods of drunkenness
400 králíků, aztéčtí bohové opilosti

Réduction des risques : partir de la réalité

Harm reduction: starting from reality · Snižování škod: vycházet z reality

Recommandations françaises pour les CSAPA

French CSAPA guidelines · Francouzská doporučení pro CSAPA

Pragmatisme	Humanisme	Sans jugement moral	Accueil inconditionnel	Pouvoir d'agir
Pragmatism	*Humanism*	*No moral judgement*	*Unconditional welcome*	*Power to act*
Pragmatismus	Humanismus	Bez moralizování	Bezpodmínečné přijetí	Schopnost jednat

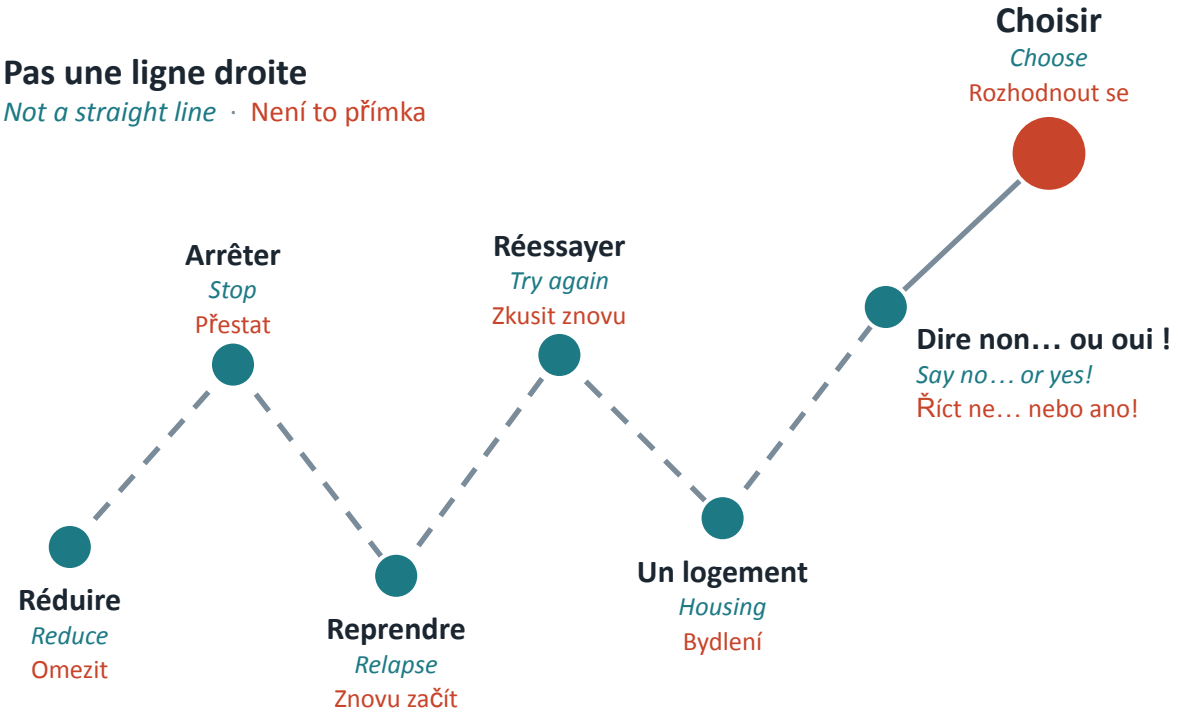
« Comment lui permettre de retrouver prise sur sa vie ? »

Changer

Changing · Změna

Pas une ligne droite

Not a straight line · Není to přímka

Changer, c'est peut-être moins « sortir du fond » que retrouver prise sur sa propre vie

Changing may be less about "getting out of the bottom" than regaining a grip on one's own life

Změna možná není tolik o tom „vylézt ze dna", jako spíš znovu získat vládu nad vlastním životem

Une institution en crise ?

An institution in crisis? · Instituce v krizi?

Situations plus complexes
More complex situations · Složitější situace

Besoins qui évoluent
Changing needs · Měnící se potřeby

Usages et publics qui changent
New patterns of use, new groups · Nové vzorce užívání, nové skupiny

Ressources qui ne suivent pas
Resources not keeping pace · Zdroje nestačí

Professionnels sur tous les fronts
Staff stretched on every front · Pracovníci na všech frontách

Sommes-nous, nous aussi, en « survie » institutionnelle ?

Are we, too, in institutional "survival mode"?
Jsme i my v institucionálním „režimu přežití"?

Comment survivre sans perdre le sens ?

How to survive without losing meaning?
Jak přežít a neztratit smysl?

Le cas français : solide, mais sous tension

The French case: solid, but under strain · Francouzský případ: pevný, ale pod tlakem

≈ 2 mois

≈ 2 months · ≈ 2 měsíce

entre le 1er contact avec un CSAPA et le 1er rendez-vous soignant

from first contact with a CSAPA to the first appointment with a health professional

od prvního kontaktu s CSAPA k první schůzce se zdravotníkem

Fondamentaux solides

Solid foundations · Pevné základy

Ville · hôpital · médico-social
Primary care · hospital · social care
Ambulance · nemocnice · sociální služby

Approche globale
Holistic approach
Komplexní přístup

Plusieurs portes d'entrée
Multiple entry points
Více vstupních bran

Sous tension

Under strain · Pod tlakem

Situations plus complexes
More complex cases
Složitější případy

Manque de personnel
Staff shortages
Nedostatek personálu

Besoins réels peu visibles
Real needs poorly visible
Skutečné potřeby málo viditelné

Source : IGAS, rapport 2026 sur les parcours de prise en charge des addictions

Crise → adaptation

Crisis → adaptation · Krize → adaptace

Quand le cadre ne suffit plus, les équipes inventent

When the framework is no longer enough, teams invent

Když rámec nestačí, týmy vymýšlejí

Consultations avancées
Satellite clinics
Předsunuté ambulance

Équipes mobiles
Mobile teams
Mobilní týmy

Aller-vers
Outreach
Terénní práce

Pair-aidance
Peer support
Vrstevnická podpora

Coopérations
Partnerships
Spolupráce

Solutions locales
Local solutions
Místní řešení

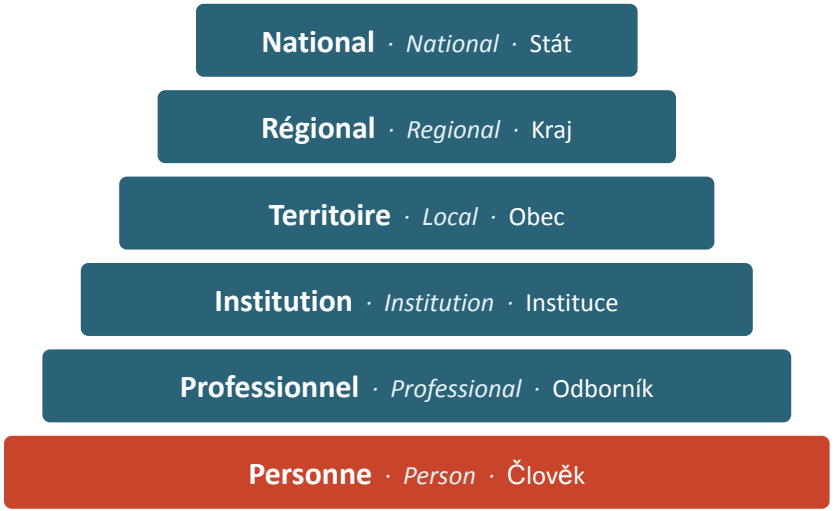
Qui décide de ce qui est conservé ?
Who decides what is kept?
Kdo rozhodne, co se zachová?

Comment l'expérience du terrain remonte-t-elle ?
How does field experience reach decision-makers?
Jak se zkušenost z terénu dostane k těm, kdo rozhodují?

Top-down / bottom-up

Top-down / bottom-up · Shora dolů / zdola nahoru

Top-down : des droits, des règles, des financements
Top-down: rights, rules, funding
Shora dolů: práva, pravidla, financování

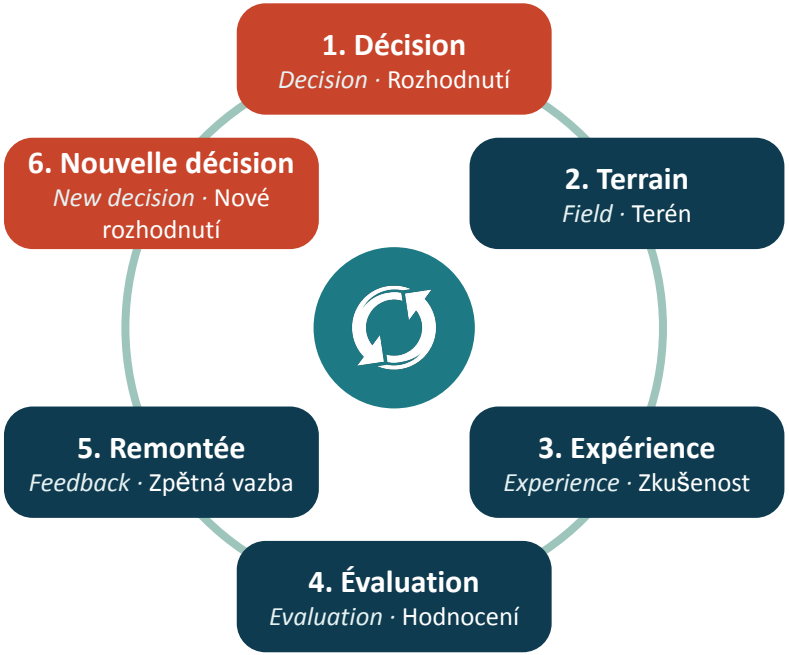

Bottom-up : le terrain produit de la connaissance
Bottom-up: the field produces knowledge
Zdola nahoru: terén vytváří poznání

Une pyramide qui devient une boucle

A pyramid that becomes a loop · Pyramida, která se mění ve smyčku

Le bottom-up n'est pas l'absence de cadre

Bottom-up is not the absence of a framework

Zdola nahoru neznamená bez rámce

Le cadre doit pouvoir apprendre du terrain

The framework must be able to learn from the field

Rámec se musí umět učit z terénu

République tchèque : une inquiétude légitime

Czech Republic: a legitimate concern · Česká republika: oprávněná obava

Office du gouvernement
Government Office
Úřad vlády

→ 2026

Ministère de la Santé
Ministry of Health
Ministerstvo zdravotnictví

Une politique intégrée peut-elle rester intégrée quand son centre de gravité change ?

Can an integrated policy stay integrated when its centre of gravity shifts?
Může integrovaná politika zůstat integrovanou, když se změní její těžiště?

Qui garde la capacité de coordonner ?
Who keeps the capacity to coordinate?
Kdo si udrží schopnost koordinovat?

Santé
Health · Zdravotnictví

Social
Social services · Sociální služby

Éducation
Education · Vzdělávání

Justice
Justice · Justice

Sécurité
Security · Bezpečnost

Logement
Housing · Bydlení

Collectivités
Local authorities · Samosprávy

Prévention
Prevention · Prevence

Réduction des risques
Harm reduction · Snižování škod

Régulation des marchés
Market regulation · Regulace trhů

De l'intégré au sectoriel ?

From integrated to sectoral? · Od integrovaného k sektorovému?

Une seule grille de lecture

A single lens

Jediný úhel pohledu

Trafic
Trafficking · Obchod s drogami

Violence
Violence · Násilí

Insécurité
Insecurity · Nebezpečí

Ordre public
Public order · Veřejný pořádek

Délinquance
Crime · Kriminalita

Ces dimensions existent, mais ne résument pas la question

These dimensions exist, but do not sum up the issue

Tyto rozměry existují, ale celou otázku nevystihují

Quand une dimension prend toute la place…

When one dimension takes up all the space…

Když jeden rozměr zabere všechno…

La personne → un problème de sécurité
The person → a security problem
Člověk → bezpečnostní problém

La RDR → suspecte de « banaliser »
Harm reduction → accused of "normalising"
Snižování škod → podezřelé z „bagatelizace"

Le soin → secondaire
Care → secondary
Péče → druhořadá

Les déterminants sociaux → disparaissent
Social determinants → vanish
Sociální determinanty → mizí

Quel poids pour chaque regard ?

How much weight for each perspective? · Jakou váhu má který pohled?

Visible

Visible · Viditelné

Une saisie
A seizure
Zabavení drog

Une arrestation
An arrest
Zatčení

Une opération de police
A police operation
Policejní zásah

Un trouble à l'ordre public
Public disorder
Narušení veřejného pořádku

Invisible : des événements qui n'arrivent pas

Invisible: events that don't happen
Neviditelné: události, které nenastanou

Une overdose qui n'a pas lieu
An overdose that doesn't happen
Předávkování, které nenastane

Une infection non transmise
An infection not transmitted
Nepřenesená infekce

Une rupture de parcours évitée
A break in care avoided
Zabráněné přerušení péče

Une personne qui revient
A person who comes back
Člověk, který se vrátí

France / Tchéquie : même tension, même combat ?

France / Czechia: same tension, same fight? · Francie / Česko: stejné napětí, stejný boj?

La RDR en France

Harm reduction in France · Snižování škod ve Francii

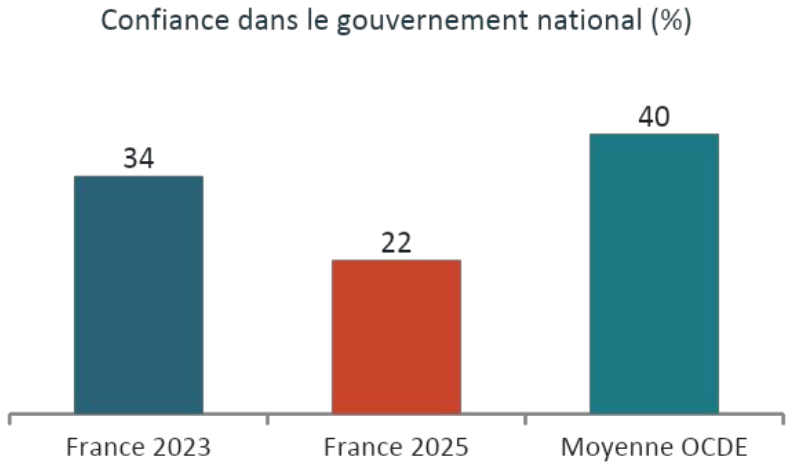
1987 — **Vente libre des seringues**
Syringes sold freely · Volný prodej stříkaček

1995 — **Traitements de substitution**
Opioid substitution treatment · Substituční léčba

2004 — **CAARUD**
Harm reduction centres · Nízkoprahová centra

2007 — **CSAPA**
Addiction care centres · Adiktologická centra

2016 — **RDR dans la loi + salles de consommation**
Harm reduction in law + consumption rooms · Snižování škod v zákoně + aplikační místnosti

Confiance dans le gouvernement national
trust in national government
Vysoká nebo středně vysoká důvěra v národní vládu

Source : OCDE, enquête sur la confiance 2025

Eugène Delacroix, La Liberté guidant le peuple, 1830
Musée du Louvre, Paris · domaine public

Qui est entendu ?

Who is heard? · Kdo je slyšen?

Police
Police · Policie

Magistrats
Judiciary · Justice

Élus
Elected officials · Politici

Soignants
Health workers · Zdravotníci

Travailleurs sociaux
Social workers · Sociální pracovníci

Associations
NGOs · Neziskovky

Familles
Families · Rodiny

Chercheurs
Researchers · Výzkumníci

Et surtout : les personnes qui consomment ou ont consommé
And above all: people who use or have used drugs
A především: lidé, kteří drogy užívají nebo užívali

Faire remonter la réalité

Bringing reality up · Přenést realitu nahoru

Le bottom-up comme garde-fou : décider avec ce qui remonte réellement du terrain

Bottom-up as a safeguard: deciding with what truly comes up from the field

Zdola nahoru jako pojistka: rozhodovat podle toho, co skutečně přichází z terénu

Les personnes

People · Lidé

« Voilà ce que nous vivons »

“This is what we live”

„Tohle prožíváme“

Le terrain

The field · Terén

« Voilà ce que nous observons »

“This is what we observe”

„Tohle pozorujeme“

Le politique

Policy-makers · Politika

« Voilà ce que nous pensons être le problème »

“This is what we think the problem is”

„Tohle považujeme za problém“

La même logique à tous les niveaux

The same logic at every level · Stejná logika na všech úrovních

Une personne
A person
Člověk

« Vous êtes acteur de votre parcours. »
“You are the actor of your own path.”
„Jste aktérem své vlastní cesty.“

Une équipe
A team
Tým

« Vous êtes acteur de l'évolution du dispositif. »
“You are an actor in how the service evolves.”
„Jste aktérem vývoje služby.“

Un territoire
A territory
Území

« Votre expérience peut modifier la politique publique. »
“Your experience can change public policy.”
„Vaše zkušenost může změnit veřejnou politiku.“

Une personne qui consomme
A person who uses drugs
Člověk, který užívá drogy

« Votre expérience peut améliorer la politique qui vous concerne. »
“Your experience can improve the policy that concerns you.”
„Vaše zkušenost může zlepšit politiku, která se vás týká.“

Une institution qui apprend

A learning institution · Učící se instituce

Reconnaître · *Recognise* · Uznat

« Ce que nous faisions ne suffit plus »
“What we were doing is no longer enough”
„To, co jsme dělali, už nestačí“

Entendre · *Hear* · Slyšet

« Sur le terrain, quelque chose a changé »
“Something has changed in the field”
„V terénu se něco změnilo“

Accepter · *Accept* · Přijmout

« Les personnes savent ce que nous ne savons pas »
“People know what we don't know”
„Lidé vědí, co my nevíme“

Partager · *Share* · Sdílet

« Cette équipe a trouvé une solution »
“This team has found a solution”
„Tento tým našel řešení“

Changer sans perdre son sens

Changing without losing meaning
Měnit se a neztratit smysl

Tomber · Survivre · Changer

Falling / Surviving / Changing · Pád / Přežití / Změna

Tomber
Falling · Pád

Personnes, institutions, politiques, confiance : tous peuvent perdre prise

People, institutions, policies, trust: all can lose their grip

Lidé, instituce, politiky, důvěra: všichni mohou ztratit oporu

Survivre
Surviving · Přežití

Tenir, inventer, coopérer… mais survivre trop longtemps épuise

Holding on, inventing, cooperating… but surviving too long exhausts

Vydržet, vymýšlet, spolupracovat… ale dlouhé přežívání vyčerpává

Changer
Changing · Změna

Retrouver une capacité

Regaining a capacity · Znovu získat schopnost

Personne → choisir
Person → choosing · Člověk → volba

Équipe → initiative
Team → initiative · Tým → iniciativa

Institution → adaptation
Institution → adaptation · Instituce → adaptace

Politique → apprentissage
Policy → learning · Politika → učení

Le pouvoir d'agir

The power to act · Schopnost jednat

Si je crois…	…alors je dois croire
If I believe… · Pokud věřím…	*…then I must believe* · …pak musím věřit
au pouvoir d'agir des personnes *in people's power to act* ve schopnost jednat klientů	**au pouvoir d'agir des professionnels** *in professionals' power to act* ve schopnost jednat odborníků
à leur participation à leur parcours *in their participation in their path* v jejich účast na vlastní cestě	**à leur participation aux politiques** *in their participation in policy-making* v jejich účast na tvorbě politik
que sa réalité modifie l'accompagnement *that a person's reality shapes care* že realita člověka mění péči	**que la réalité d'un territoire modifie la politique** *that a territory's reality shapes policy* že realita území mění politiku
qu'une personne peut reprendre prise sur sa vie *that a person can regain a grip on their life* že člověk může znovu získat vládu nad životem	**que les institutions reprennent prise sur leur évolution** *that institutions regain a grip on their evolution* že instituce znovu získají vládu nad svým vývojem

Le contraire du fond ?

The opposite of the bottom? · Opak dna?

Le contraire du fond n'est pas le sommet. C'est la possibilité de reprendre prise.

The opposite of the bottom is not the summit: it is the possibility of regaining a grip.

Opakem dna není vrchol: je to možnost znovu získat oporu.

Faire circuler top-down et bottom-up

Let top-down and bottom-up flow together

Propojit směr shora i zdola

… pour redevenir acteur

… to become an actor again

… abychom se znovu stali aktéry

Merci · *Thank you* · **Děkuji**